

ΕΠΕΤΕΙΑΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ
(9- 11- 1866)

Οι σκληροί αγώνες των Κρητικών στα χρόνια της Επανάστασης του 1821 τελείωσαν χωρίς δικαίωση. Το Πρωτόκολλο της 22ας Ιανουαρίου 1830, άφησε την Κρήτη έξω από τα όρια του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους. Επιπλέον, με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου η Κρήτη παραχωρήθηκε στον Αντιβασιλέα της Αιγύπτου Μεχμέτ Αλί ως αντάλλαγμα των υπηρεσιών του στην Κρήτη και στη Πελοπόννησο κατά την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Από τις 3 Ιουλίου 1840 οι Μεγάλες Δυνάμεις επανέφεραν την Κρήτη στην τουρκική κυριαρχία.

Ακολούθησαν σκληροί διωγμοί, ηρωικές θυσίες, μεγάλη προσφυγιά και σειρά κινημάτων και αιματηρών επαναστάσεων εναντίον των Τούρκων. Η σημαντικότερη όλων ήταν η μεγάλη Κρητική Επανάσταση 1866-1869. Οι κυριότεροι ηγέτες της επανάστασης αυτής ήταν: ο Ταγματάρχης Ιωάννης Ζυμβρακάκης (Χανιά), ο Συνταγματάρχης Πάνος Κορωναίος (Ρέθυμνο), ο Οπλαρχηγός Μιχαήλ Κόρακας (Ηράκλειο), ο Χατζημιχάλης Γιάνναρης, ο Κων/νος Κριάρης και οι ιερωμένοι: Ηγούμενος Γαβριήλ (Αρκάδι), Παρθένιος Κελαϊδής (Σφακιά), Παρθένιος Περίδης (Κίσσαμο) κ. π. ά.

Το κορυφαίο γεγονός της επανάστασης αυτής, είναι το Ολοκαύτωμα της Ιεράς Μονής Αρκαδίου στις 9 Νοεμβρίου 1866.

Η Μονή βρίσκεται σε απόσταση 23 χλμ. από το Ρέθυμνο, στη ΒΔ πλευρά του Ψηλορείτη, σε υψόμετρο 500 μέτρων από τη θάλασσα. Λέγεται ότι θεμελιώθηκε από τον Αυτοκράτορα Ηράκλειο και ανοικοδομήθηκε από τον Αυτοκράτορα Αρκάδιο τον 5^ο μ.Χ. αιώνα από τον οποίο πήρε και το όνομα. Κατ'άλλη εκδοχή, ιδρύθηκε από κάποιο Μοναχό Αρκάδιο και γι' αυτό ονομάστηκε Μονή Αρκαδίου. Ο δίκλητος ιερός ναός είναι αφιερωμένος στη Μεταμόρφωση του Σωτήρα και στον Άγιο Κωνσταντίνο και Αγία Ελένη.

Στις 24 Σεπτεμβρίου, ο Συνταγματάρχης Πάνος Κορωναίος μαζί με τον Ανθυπολοχαγό Ιωάννη Δημακόπουλο, αποβιβάζονται στο Μπαλί και μεταβαίνουν στο Αρκάδι για να βοηθήσουν τον επαναστατικό αγώνα των Κρητικών. Μάλιστα, ο Κορωναίος αναλαμβάνει αρχηγός όλων των επαρχιών Ρεθύμνης. Προσπαθεί να συγκροτήσει εθελοντικά τμήματα για να αντιμετωπίσει τον πάνοπλο τακτικό στρατό του εχθρού.

Ο Κορωναίος, διαπιστώνοντας την εχθρική υπεροχή σε δυνάμεις και μέσα, πρότεινε να εγκαταλειφθεί η Μονή. Αυτό δεν έγινε αποδεκτό από τον Ηγούμενο Γαβριήλ, τους Μοναχούς και τους άλλους πολεμιστές. Έτσι, όρισε Φρούραρχο τον Ανθυπολοχαγό Ιωάννη Δημακόπουλο με τη διαταγή «να υπερασπισθεί το Αρκάδι μέχρι της τελευταίας του πνοής». Επιπλέον, πρότεινε για αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της τουρκικής ενέργειας, να απομακρυνθούν τα γυναικόπαιδα, να γκρεμιστούν οι στάβλοι, ο ανεμόμυλος (το σημερινό Ηρώον), να κτιστούν οι πόρτες της Μονής και να τοποθετηθούν κυψέλες μελισσών, τα δήγματα των οποίων θα συνέβαλαν στην άμυνα. Βέβαια, κάτω από τον άφθαστο πατριωτισμό των υπερασπιστών, τίποτα δεν έγινε απ' όλα αυτά.

Την 7^η Νοεμβρίου 1866 μέσα στη Μονή βρίσκονται 964 ψυχές, 325 άνδρες από τους οποίους 259 με όπλα, μεταξύ αυτών και 35 αξιωματικοί και υπαξιωματικοί εθελοντές από την ελεύθερη Ελλάδα, και οι υπόλοιποι γυναικόπαιδα. Ο Μουσταφά πασάς ξεκινά από το Ρέθυμνο με 15.000 άνδρες και 26 ορειβατικά πυροβόλα. Το πρωί της 8ης Νοεμβρίου, οι τουρκικές δυνάμεις βρίσκονται στο Αρκάδι με αρχηγό τον Σουλεϊμάν Μπέη (γαμπρό του Μουσταφά), ενώ ο ίδιος παραμένει στο χωριό Μέση.

Οι πολιορκημένοι της Μονής προσεύχονται και ετοιμάζονται για έναν άνισο αγώνα με τους Τούρκους. Ο Ηγούμενος Γαβριήλ ιερουργεί τιμώντας τους Αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ και εμψυχώνει το εκκλησίασμα να αντισταθεί μέχρι θανάτου στους επιτιθέμενους Τούρκους, που περιφέρονται λυσσασμένοι έξω από τη Μονή. Ο Σουλεϊμάν Μπέης τους καλεί να παραδοθούν, αλλά ομόψυχα αρνούνται, και την

απάντηση δίνουν τα όπλα των γενναίων πολεμιστών. Παραμένουν όλοι στη Μονή αποφασισμένοι να πολεμήσουν. Οι Τούρκοι έχουν ασφυκτικά περικυκλώσει τη Μονή και το πολύπρακτο Αρκαδικό δράμα έχει αρχίσει.

Ο Ηγούμενος Γαβριήλ, ο τιμημένος αυτός ιερωμένος, δίνει θάρρος και με βροντερή φωνή καλεί τους Χριστιανούς, να πολεμήσουν μέχρι θανάτου, « για του Χριστού την πίστη την αγία και την Ένωση». Και ο Φρούραρχος της Μονής Ανθυπολοχαγός Δημακόπουλος, γενναίος, από τη πέτρινη σκάλα συμπληρώνει: «Θα πολεμήσωμεν εδώ, όπου μας πολιορκήσαν οι Τούρκοι. Εις τας θέσεις σας πολεμάτε!». Ένα άλλο πελώριο ηρωικό ΟΧΙ, παρμένο από το ληξιαρχείο της ιστορίας μας, υψώνεται επάνω στη Μονή, και καταγράφεται με ανεξίτηλα γράμματα στις ηρωικές της σελίδες.

Σκηνές φρίκης, αγριότητας, μίσους και αλλοφροσύνης εκτυλίσσονται μέσα στη Μονή. Είναι αδύνατο να περιγράψει κανείς τον ηρωισμό και την αυταπάρνηση που έδειξαν οι "Ελεύθεροι Πολιορκημένοι". Είχαν στην κυριολεξία επιλέξει τον ηρωικό θάνατο και να μην παραδοθούν. Αγωνίζονται για την τιμή, την υπερηφάνεια και τη λεβεντιά της Κρήτης. Οι 15.000 Τουρκο - αιγύπτιοι περισφίγγουν τη Μονή, αλλά οι γενναίοι υπερασπιστές με ουράνιο ηθικό και ακατάβλητο φρόνημα και τιάνεια δύναμη παραμένουν ακλόνητοι. Ηρωικά και αποτελεσματικά μάχονται. Ζητούν βοήθεια «εν βία μεγίστη»,όπως γράφει ο Ηγούμενος στο γράμμα που έστειλε στον Κορωναίο, αλλά είναι αδύνατο να τους βοηθήσει. Βρέχει κατακλυσμιαία και κάθε προσπάθεια για ενίσχυση είναι καταδικασμένη σε αποτυχία.

Την ιστορική αυτή νύκτα, 8 προς 9, ο Μουσταφάς, εκτιμώντας τη δυσκολία του αγώνα, δίνει εντολή και μεταφέρεται από το Ρέθυμνο ένα γιγαντιαίο πυροβόλο «η μουμπάρδα κουτσαχείλα» με 66 βλήματα. Από απόσταση 47 μέτρων προσβάλλει το τείχος της Μονής. Μετά από τρία βλήματα, έγινε το μοιραίο ρήγμα στη Δυτική Πύλη της Μονής και όρμησαν μέσα οι εξαγριωμένοι Τούρκοι. **Εκατοντάδες οι αμυνόμενοι και χιλιάδες οι επιτιθέμενοι.** Άοπλοι σχεδόν έναντι πανόπλων. Οι Τούρκοι σκοτώνουν και σφάζουν, αδιάκριτα, άνδρες, γυναίκες και παιδιά. Στο λιθόστρωτο, μέσα στα κελιά και στ' άλλα μέρη της Μονής διαδραματίζονται σκηνές φρίκης και καταστροφής. Αληθινή κόλαση!

Οι επιζώντες για να αποφύγουν την ατίμωση και τη σφαγή παίρνουν, εθελουσίως, τη μεγάλη ιστορική και ηρωική απόφαση της αυτοθυσίας. Μπήκαν στην πυριτιδαποθήκη της Μονής. Και εδώ οι σκηνές είναι συγκινητικές! Οι μελλοθάνατοι αλληλοσπάζονται, οι μητέρες κλαίγοντας φιλούν τα παιδιά τους, συγχωρεί ο ένας τον άλλο. Ξέρουν καλά ότι το τέλος του πλησιάζει! Τότε ο Κωνσταντίνος Δημ. Γιαμπουδάκης από το Άδελε Ρεθύμνης (ή ο Ανωγειανός δάσκαλος Εμμ. Σκουλάς ή ο Ντελής Δράκος από τις Γωνιές Μαλεβυζίου, υπάρχουν διστάμενες απόψεις), έδωσε πυρ στην πυριτιδαποθήκη και ανατινάχτηκε στον αέρα. Πέτρες, ξύλα, ανθρώπινα σώματα κομματιασμένα, βαρέλια και χόματα βρέθηκαν σ'ένα μαύρο σύννεφο που σκίασε όλη τη Μονή. Έτσι, παίχτηκε η δεύτερη πράξη του Αρκαδικού δράματος. Θεόρατη λάμψη φάνηκε και τεράστιος κρότος ακούστηκε! Η λάμψη αυτή θα φωτίσει από τη μια ως την άλλη της άκρη τη μαρτυρική Μεγαλόνησο, και ο κρότος θα ξυπνήσει τις Μεγάλες Δυνάμεις για να ασχοληθούν με το μεγάλο Κρητικό Ζήτημα, στο πλαίσιο του Ανατολικού Ζητήματος.

Η τρίτη και τελευταία πράξη του Αρκαδικού δράματος παίζεται στην τράπεζα (στο εστιατόριο) της Μονής, όπου 37 ένοπλοι Μυλοποταμίτες πολεμιστές κατακρεουργήθηκαν από τους αιμοδιψείς Τούρκους. Από τους 964 που είχαν κλειστεί στη Μονή μόνο 115 γλίτωσαν από το θάνατο, αλλά και αυτοί πιάστηκαν αιχμάλωτοι και μεταφέρθηκαν στις φυλακές του Ρεθύμνου. Μεταξύ αυτών και η αγωνίστρια και ηρωίδα Χαρίκλεια Δασκαλάκη η οποία τελικά διέφυγε από τις φυλακές και σώθηκε. Ο γενναίος Ανθυπολοχαγός Ιωάννης Δημακόπουλος υπέστη φρικτό και μαρτυρικό θάνατο με λογχισμούς. Νεκρός και ο Ηγούμενος Γαβριήλ στο προαύλιο της Μονής. Οι απώλειες των Τούρκων ξεπέρασαν τους 1000 νεκρούς και τους 2000 τραυματίες.

Το Ολοκαύτωμα της Ιεράς Μονής Αρκαδίου συγκλόνησε και συντάραξε το Πανελλήνιο και τον κόσμο ολόκληρο. Το δράμα αυτής της μεγάλης αυτοθυσίας αποτελεί τη μεγαλύτερη και λαμπρότερη έκρηξη της Κρητικής ψυχής και ένα αθάνατο ιστορικό ορόσημο!

Το Αρκάδι, ο ήσυχος αυτός τόπος, που καθαγιάστηκε με τη θυσία των υπερασπιστών του, έγινε ιερός βωμός, που ανέσπερα καταυγάζει το μέγεθος της θυσίας και διαχρονικά συμβολίζει το μεγαλείο και τη λεβεντιά της Κρητικής ψυχής, αφήνοντας όμως στις νεότερες γενιές μια μεγάλη παρακαταθήκη τιμής και χρέους. Όσα χρόνια και αν περάσουν, το Αρκάδι θα παραμένει ένας φάρος της φιλοπατρίας, της αυτοθυσίας, ένας μάρτυρας του εθνικού μας μεγαλείου και ένας άρρηκτος κρίκος της ιστορίας μας.

Αξίζει κάθε τιμή στο Αρκάδι των αιώνων!

Αντιστράτηγος ε. α.

Ιωάννης Δ. Κακουδάκης

Επίτιμος Α΄ Υπαρχηγός ΓΕΣ

π. Διευθυντής της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού του ΓΕΣ και Πρόεδρος της Ελληνικής Επιτροπής Στρατιωτικής Ιστορίας του ΓΕΘΑ